

Тенденції розвитку технології навчання фізичної культури учнів загальноосвітніх навчальних закладів

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)

Постановка наукової проблеми та її значення. Оптимізація фізичної культури у загальноосвітніх навчальних закладах викликала виникнення нових і вдосконалення наявних педагогічних технологій. Їхній розвиток пов'язаний з орієнтацією на реалізацію сучасних концепцій освіти відповідно до схильностей учнів та стану фізичної підготовленості й здоров'я.

Поняття «технологія» (грец. *techné* – мистецтво, майстерність і *logos* – слово, учення) як наука про майстерність виникло у зв'язку з технічним прогресом. Переважно цей термін використовували у виробничій діяльності й трактували як сукупність знань про способи та засоби оброблення матеріалів, мистецтво володіння процесом [1; 5; 6]. Головними ознаками технології є стандартизація, уніфікація, можливість його відтворення відповідно до певних умов. Із часом цей термін почали використовувати і в соціальній сфері. Такі технології гнучкіші за промислові, оскільки вони здатні скоригувати недоліки й методики технологічного процесу. Однак ці технології досить складні за організацією та здійсненням. Особливістю освітніх технологій є те, що сфера педагогічної діяльності не може бути охарактеризована чітким предметним полем, однозначністю функцій, відокремленістю професійних дій від особистісно-суб'єктивних параметрів [4; 9; 11]. Водночас саме технологічний підхід може протиставити довільним діям жорсткі алгоритмічні приписи, систему логічно вмотивованих операцій, спрямованих на досягнення діагностично поставленої мети.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. У педагогічній літературі термін «технологія» використовують у різних значеннях: як синонім понять «методика» чи «форма організації навчання» (технологія спілкування, технологія взаємодії, технологія організації індивідуальної діяльності); сукупність усіх використаних у конкретній педагогічній системі методів, засобів і форм (традиційна технологія навчання, інноваційна технологія); сукупність та послідовність методів і процесів, спрямованих на одержання запланованого результату [2; 3; 5; 8; 11]. На думку В. М. Чайки [9], третє значення зберігає основний смисл технології, суть якої полягає в попередньому визначенні діагностичної мети й засобів її реалізації.

Отже, технологія навчання – це впорядкована послідовність методів і процесів, які забезпечують реалізацію мети навчання та досягнення очікуваного результату з урахуванням об'єктивних і суб'єктивних чинників навчально-виховного процесу.

Мета роботи полягає у визначенні сутності та тенденцій розвитку технології навчання фізичної культури учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Питання технології навчання були предметом дослідження видатних учених і педагогів. Ідею технологізації навчання оприлюднив Ян-Амос Коменський. Він уважав, що школа є майстернею, «живою типографією», яка «друкує» людей. Технологія навчального процесу має бути своєрідною дидактичною машиною, яка за умови правильного користування нею забезпечувала очікуваний результат. Для цього слід чітко окреслити цілі, уміло вибрати засоби, установити жорсткі правила їх використання. Швейцарський педагог Йоганн-Генріх Песталоцці актуальним завданням педагогіки вважав створення «механізму освіти», що дасть змогу кожному підготовленому педагогу, який докладе багато власних зусиль, виховати будь-яку дитину [5].

Протягом 20-х років ХХ ст. створено педологію (грец. *país (paidos)* – дитина і *logos* – слово, учення) – комплексну науку про дитину, яка виконувала роль антропологічної бази педагогіки. Саме в наукових працях із педології застосовується термін «педагогічна технологія». Нормативні педагогічні знання вибудовували за схемою, згідно з якою конкретні педагогічні впливи повинні відповідати конкретним умовам виховання й віковим особливостям дитини. Завданням педагогів було вивчати побутові, природні, соціальні та культурні чинники середовища, які зумовлювали розвиток дитини. Згідно з концептуальним задумом педологів, беручи участь у суспільно корисній праці, змінюючи навколишнє середовище відповідно до здобутих у школі знань, умінь і навичок, діти перетворюють свій ціннісно-емоційний світ, оволодівають соціально значущими видами діяльності.

Запровадження педагогічних технологій у практику освіти розпочалось у 60-ті роки ХХ ст. Основними характеристиками технологічного підходу в навчанні є постановка діагностичної мети

(із визначенням рівня засвоєння); здійснення об'єктивного контролю ефективності навчання й визначення рівня досягнення поставленої мети; досягнення кінцевого результату з точністю не менше 70 %. До основних характеристик технологій навчання належать системність, науковість, концептуальність, відтворюваність, діагностичність, ефективність, умотивованість, алгоритмічність, інформаційність [9; 11].

Мета фізичного виховання впливає з основного завдання виховання, яке полягає в необхідності підготувати всебічно розвинутих, активних і здорових членів суспільства, які органічно поєднують у собі гуманістичні й загальнолюдські позитивні риси особистості, гармонію фізичного та психічного розвитку. Аналіз об'єктивно наявної сьогодні практики фізичного виховання, суперечностей і їхніх причин дали підстави Б. М. Шияну [10] визначити основні концептуальні положення, що повинні лягти в основу розвитку технології навчання фізичної культури:

1. Телеологія системи фізичного виховання школярів повинна формуватися на загальнолюдських гуманістичних цінностях і національних засадах з урахуванням регіональних особливостей та передового світового досвіду в галузі фізичного виховання.

2. Шкільна фізична культура набуває сенсу й цінності для кожного конкретного учня лише за умови його включення в процес соціалізації через засвоєння та специфічний зміст як частини загальної культури нації, адже в руховій діяльності моделюються й віддзеркалюються людські відносини та в цьому контексті вона є засобом формування особистості, її свідомості й культури.

3. Фізичне виховання школярів є провідною ланкою єдиної системи взаємопов'язаних і взаємобумовлених рівнів фізкультурної освіти дітей та молоді.

4. У процесі фізичного виховання його специфічними засобами, методами й формами комплексно розв'язуються завдання патріотичного, розумового, морального, художньо-естетичного виховання.

5. Визначальною умовою побудови педагогічного процесу з фізичної культури в школі є забезпечення на заняттях взаємної поваги, взаємодовіри та співпраці вчителя й учнів як запоруки виховання активної творчої особи, здатної самостійно приймати рішення й реалізувати їх у процесі життєдіяльності

6. Зміст фізичного виховання школярів може бути представлений у вигляді таких основних блоків знання, як способи рухової діяльності, способи власної фізкультурно-оздоровчої діяльності, способи спортивної діяльності. Він визначається навчальними програмами всіх рівнів і забезпечується навчальними посібниками та дидактичними матеріалами.

7. Будуючи навчально-виховний процес за принципами демократизму й гуманізму, слід забезпечити участь у формуванні його змісту учителів та учнів, прагнути до досягнення індивідуально можливого рівня фізкультурної освіти, розвитку й підготовленості тих, хто займається фізичними вправами, виявити фізично обдарованих дітей і підлітків та надавати їм можливість розвивати свої здібності. Це досягається через безпосередню участь середніх загальноосвітніх навчальних закладів у формуванні навчальних програм.

8. Практична реалізація завдань безперервного фізичного виховання здійснюється на спеціально організованих заняттях. Серед інших урок є головною формою занять. Під час формування системи фізичного виховання школа визначає конкретні форми позаурочних занять і засоби рухової активності учнів, що відповідають їхнім інтересам, останнім досягненням науки й культури, передовим педагогічним технологіям, традиціям та конкретним умовам їх проведення.

9. Вагомим чинником підвищення ефективності фізичного виховання, прояву активності, ініціативи й творчості учнів є оцінка їхньої діяльності. Вона повинна відповідати праці школяра, укладеній у досягнення не якогось загального нормативу, а індивідуально можливого результату в засвоєнні теоретичних знань, методичних умінь, практичних навичок, розвитку фізичних якостей.

10. Фізичне виховання школярів є базою, на якій формуються уявлення дітей і молоді про норми й правила здорового способу життя, виховується звичка до його ведення.

Потрібно зазначити, що протягом десятків років дослідження нагромаджено значний досвід із розробки технологій навчання фізичної культури дітей та молоді. Експериментально обґрунтовано систему здоров'яформувальних технологій і структурно-функціональну модель навчання здоров'язбереження учнів 1–11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів засобами здоров'язберігальних методик на основі міжпредметних зв'язків у дослідженнях І. В. Поташнюк [7]. Сутність технології полягає у використанні комплексу спеціально запропонованих засобів на уроках у школі (математика, читання, українська мова, фізичне виховання), природничих (біологія, хімія, фізика, основи без-

пеки життєдіяльності) та гуманітарних дисциплін (українська, німецька, англійська мови, українська й зарубіжна літератури, суспільні дисципліни, образотворче мистецтво, фізична культура).

Визначальним базовим положенням структурно-функціональної моделі здоров'язбереження учнівської молоді в системі навчання обрано принцип пріоритету здоров'я, який передбачає ціннісну орієнтацію педагогічно-виховної системи навчального закладу на формування здоров'я як базисної цінності й найважливішого результату діяльності, спрямованість змісту та організації освітнього процесу й шкільного середовища на формування в школярів різних вікових груп потреби ведення здорового способу життя, підтримку та своєчасну корекцію вад здоров'я.

Аналіз науково-методичної літератури й практики роботи загальноосвітніх навчальних закладів свідчить, що в сучасних умовах суттєво активізувалися дослідження організаційних, методичних, психологічних, соціальних сторін фізичного вдосконалення школярів. Зокрема, пропонується вдосконалити методи й форми проведення уроків та позакласних заходів, покращити програмно-нормативне забезпечення, збільшити рухову активність школярів, формувати здоровий спосіб життя, удосконалити систему оцінювання.

Навчання фізичної культури школярів здійснюється в процесі оволодіння матеріалом державної програми. Передбачається, що більшість учнів мають (як мінімум) задовільне здоров'я й основні зусилля потрібно зосередити на розвитку рухових здібностей (фізичних якостей). При цьому чітко регламентуються нормативні вимоги до фізичної підготовленості. Визначено обсяг знань, рухових навичок і вмінь.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На основі аналізу літературних джерел встановлено, що технологія навчання – упорядкована послідовність методів і процесів, які забезпечують реалізацію мети навчання та досягнення очікуваного результату з урахуванням об'єктивних і суб'єктивних чинників навчально-виховного процесу. До основних характеристик технологій навчання належать системність, науковість, концептуальність, відтворюваність, діагностичність, ефективність, умотивованість, алгоритмічність, інформаційність.

Навчальні технології у сфері фізичної культури спрямовані на підготовку всебічно розвинутих, активних та здорових членів суспільства, які органічно поєднують гуманістичні й загальнолюдські позитивні риси особистості, гармонію фізичного та психічного розвитку.

Перспективами подальших досліджень є визначення особливостей функціонування технологій навчання в процесі засвоєння учнями фізичної культури.

Список використаної літератури

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи / А. М. Алексюк // Курс лекцій: модульне навчання. – К. : [б. в.], 1993. – 220 с.
2. Бабанский Ю. К. Оптимизация процесса обучения: общедидактический аспект / Ю. К. Бабанский. – М. : [б. и.], 1977. – 280 с.
3. Занков Л. В. Обучение и развитие / Л. В. Занков // Экспериментально-педагогические исследования : избр. пед. тр. – М. : [б. и.], 1990. – 228 с.
4. Кларин М. В. Технология обучения: идеал и реальность / М. В. Кларин. – Рига : Эксперимент, 1999. – 180 с.
5. Падалка О. С. Педагогічні технології : навч. посіб. / О. С. Падалка, А. С. Нісімчук, І. О. Смолюк, О. Т. Шпак. – К. : Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 1995. – 253 с.
6. Педагогіка: педагогические теории, системы, технологии : учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений / С. А. Смирнов, И. Б. Котова, Е. Н. Шиянов, Т. И. Бабаева [и др.] ; под ред. С. А. Смирнова. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Изд. центр «Академия», 1999. – 544 с.
7. Поташнюк І. В. Теоретичні і методичні засади застосування здоров'язбережувальних технологій навчання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. степеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.03 «Теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я)» / І. В. Поташнюк. – К., 2012. – 42 с.
8. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии : учеб. пособие / Г. К. Селевко. – М. : Нар. образование, 1998. – 256 с.
9. Чайка В. Педагогіка (тестові завдання) : навч. посіб. для студ. вищ. пед. закл. освіти / В. М. Чайка. – Тернопіль : ТДПУ, 2000. – 168 с.
10. Шиян Б. М. Теоретико-методологічні основи підготовки вчителів з фізичного виховання в педагогічних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. степеня д-ра пед. наук : 13.00.04 / Б. М. Шиян. – АПН України. Ін-т педагогіки і психології проф. освіти. – К., 1997. – 50 с.
11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrreferat.com/lib/pedagog/dedaktyka/8.htm>

Анотації

На основі аналізу літературних джерел встановлено, що технологія навчання – це впорядкована послідовність методів і процесів, які забезпечують реалізацію мети навчання та досягнення очікуваного результату з урахуванням об'єктивних і суб'єктивних чинників навчально-виховного процесу. Сучасні навчальні технології у сфері фізичної культури спрямовані на підготовку всебічно розвинутих, активних та здорових членів суспільства, які органічно поєднують гуманістичні й загальнолюдські позитивні риси особистості, гармонію фізичного та психічного розвитку.

Ключові слова: *фізична культура, технології навчання, загальноосвітні навчальні заклади.*

Андрей Розтока. Тенденции развития технологии обучения физической культуре учащихся общеобразовательных учебных заведений. *На основе анализа литературных источников установлено, что технология обучения – это упорядоченная последовательность методов и процессов, которые обеспечивают реализацию цели учёбы и достижение ожидаемого результата с учётом объективных и субъективных факторов учебно-воспитательного процесса. Современные учебные технологии в сфере физической культуры направлены на подготовку всесторонне развитых, активных и здоровых членов общества, которые органично совмещают гуманистические и общечеловеческие позитивные черты личности, гармонию физического и психического развития.*

Ключевые слова: *физическая культура, технологии учёбы, общеобразовательные учебные заведения.*

Andrey Rostoka. Trends in the Development of Teaching Methodology in Physical Education for Students in Secondary Schools. *On the basis of the analysis of the literature, it has been revealed that the technology of education is an ordered sequence of methods and processes that support the goal of learning and achievement of the expected result based on objective and subjective factors of the educational process. Modern educational technology in the field of physical training is aimed at preparing fully developed, active, and healthy members of the society who organically combine humanistic and universal positive personality traits, and the harmony of physical and mental development.*

Key words: *physical education, technology of education, secondary education.*